

Espoon kaupungille

Ehdotus: Espoon kansallinen kaupunkipuisto

Pro Espoonjoki ry ja Kirkkojärvi takaisin ry ehdottavat, että Espooseen perustetaan Espoon kansallinen kaupunkipuisto ja että Espoon kaupunki ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin tekemällä siitä ehdotuksen ympäristöministeriölle.

Espoon kansallisen kaupunkipuiston perustaminen voi samalla olla osa Espoon kaupungin Suomi100-juhlintaa.

Kansallinen kaupunkipuisto

Kansallinen kaupunkipuisto on Suomen maankäyttö- ja rakennuslaissa määriteltä kaupunkiympäristössä sijaitseva arvokkaiden kulttuuri- ja luonnonmaisemien sekä virkistysalueiden laaja kokonaisuus, jonka säilyttämiseen ja hoitamiseen kaupunki tai kunta on sitoutunut.

Lakimääritelmän mukaan kansallinen kaupunkipuisto voidaan perustaa "kaupunkimaiseen ympäristöön kuuluvan alueen kulttuuri- tai luonnonmaiseman kauneuden, historiallisten ominaispiirteiden tai siihen liittyvien kaupunkikuvallisten, sosiaalisten, virkistyksellisten tai muiden erityisten arvojen säilyttämiseksi ja hoitamiseksi". Käytännössä tämä tarkoittaa, että aluekokonaisuuteen on sisällyttävä jonkin verran valtakunnallisestikin merkittäviä alueita, mutta niiden ohella aluekokonaisuuteen hyväksytään myös vaatimattomamman statuksen omaavia alueita ja kohteita.

Edelleen, lakimääritelmän mukaan kansalliseen kaupunkipuistoon voidaan osoittaa alueita, jotka "maankäyttö- ja rakennuslain mukaisessa kaavassa on osoitettu puistoksi, virkistys- tai suojelualueeksi, arvokkaaksi maisema-alueeksi tai muuhun kansallisen kaupunkipuiston tarkoituksen kannalta sopivaan käyttöön". Tarkoituksena on, että alueet ovat ensisijaisesti valtion, kunnan tai muun julkisyhteisön omistamia. Omistajan, esimerkiksi yrityksen tai maanomistajan, suostumuksella kaupunkipuistoon voidaan liittää myös muita alueita. Alueiden käytöstä ja hoidosta sovitaan erikseen, mikä voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että maanomistaja sitoutuu harjoittamaan alueellaan tietynlaista toimintaa (esimerkiksi laidunnusta).

Alkuperäisen idean mukaan lähelle keskustaa sijoittuvilta puisto- tai luonnonalueilta tulisi olla myös esteettömät siirtymismahdollisuudet laajemmille viheralueille.

Ympäristöministeriön ohjeistus

Ympäristöministeriö on antanut 4 kriteeriä, jotka tulisi täyttää, auttamaan alueen arvojen tunnistaminen ja myös luoda perusteet, joiden avulla kansallisille kaupunkipuistoille taataan niiden valtakunnallinen taso:

- **Sisältö**

Kansallisen kaupunkipuiston täytyy olla osa kaupunkirakennetta. Siihen tulee sisältyä merkittävää kulttuuriympäristöä sekä tärkeitä luonnonalueita tai merkittäviä puistoympäristöä

- **Laajuus ja eheys**

Kansallisen kaupunkipuiston täytyy olla puisto- ja viherympäristönä riittävän laaja ja häiriötön sekä viher- ja sinirakenteeltaan niin yhtenäinen, että kaupunkipuistoa pitkin on mahdollisuus siirtyä kaupunginosasta toiseen.

- **Ekologisuus ja jatkuvuus**

Ekologiselta kannalta on tärkeää, että alueelle muodostuu lajiston siirtymisen ja vuorovaikutuksen mahdollistavia ekologisia käytäviä. Alueen tulee olla jatkuva eli liittyä välittömästi ilman selvää rajaa kaupungin ulkopuolisiin luonnonalueisiin tai sitä ympäröivään maaseutuun.

- **Kaupunkikeskeisyys**

Kansallisen kaupunkipuiston täytyy olla osa kaupunkirakennetta eli alkaa kaupungin ydinkeskustasta tai sen välittömästä läheisyydestä.

Perustaminen ja tilanne 2016

Puistoalueen hakijana on **kaupunki tai kunta**: alue voidaan perustaa sen hakemuksesta tai jos se sitä lausunnossaan puoltaa. Perustamisesta päättää puolestaan asianomainen ministeriö (eli käytännössä ympäristöministeriö). Perustamispäätöksen jälkeen kunta laatii alueelle hoito- ja käyttösuunnitelman yhdessä alueellisen ympäristökeskuksen kanssa. Suunnitelman tulee tapahtua nykyisen ympäristölainsäädännön hengen mukaisesti vuorovaikutuksessa niiden tahojen kanssa, joiden oloihin asia saattaa huomattavasti vaikuttaa (esimerkiksi paikallisten asukkaiden ja yritysten). Hoito- ja käyttösuunnitelman hyväksyy asianomainen ministeriö.

Suomessa on kahdeksan kansallista kaupunkipuistoa. Ensimmäinen perustettiin Hämeenlinnaan vuonna 2001. Seuraavana vuonna puistoalueiden perustamisesta tehtiin päätökset Heinolassa ja Porissa. Hankoon toukokuussa 2008 perustettu kansallinen kaupunkipuisto on neljäs Suomessa ja suurin, noin 6 300 hehtaaria. Turun kaupunkipuisto avattiin kesäkuussa 2013, lisäksi puisto on Forssassa, Porvoossa ja Kotkassa. Ainakin Tampereella, Kuopiossa ja Kokkolassa tehdään paraikaa kansallisen kaupunkipuiston tarveselvitystä ja Helsingissä on käynnissä pienimuotoisempi hanke Vanhankaupunginlahdella. Ympäristöministeriön arvion mukaan Suomeen voidaan perustaa yhteensä noin kymmenen kansallista kaupunkipuistoa. Euroopan puutarhaperinneverkosto EGHN palkitsi kaupunkipuistot vuonna 2014 European Garden Award -tunnustuksella.

Jos ympäristöministeriö katsoo sopivaksi määräksi noin 10, Espoon tulee kiirehtiä!

Espoo ja kriteerit

Kansallisten kaupunkipuistojen avulla vaalitaan kaupunkiympäristöjen arvokkaita luonto- ja kulttuuriperintöä eheinä kokonaisuuksina. Kansallisen kaupunkipuiston avulla on mahdollista vahvistaa kaupungin omaa identiteettiä ja kertoa kaupungin oma ainutlaatuinen kertomus.

Espoon kansallisen kaupunkipuiston alue

Puisto alkaa Espoonlahdelta, jonne rantaraitti tulee ulottumaan ja kattaa Fiskarsin luonnonsuojelualueen, josta se jatkuu Espoonjoen rantoja seuraten Kaukalahden ja Mikkelän kautta Espoon keskuksen kulttuurihistorialliselle alueelle. Toinen haara ulottuu Espoonlahdesta Mankinjoen rantoja seuraten Finnsinmäen alueelle, jossa ovat Mankinjoen keskiaikaisen kylän jäännökset, ja Espoon kartanon kulttuurimaisemiin ja vielä Mankinjokea seuraten aina Gumbölen alueelle. Espoon keskuksessa puistoon kuuluu koko Kirkkojärven alue, siitä eteenpäin Bembölen ja Glimsin kulttuurimaisemat ja Glimsinjoen rannat luonnonsuojelu- ja viheralueineen Pitkäjärvelle ja Lippajärvelle saakka ja niiden rantoja ja viheralueita. Espoon keskukselta eteenpäin puistoon kuuluvat myös Glomsinjoen ja Oittaaanjoen rannat viheralueineen sekä Bodomin ja Matalajärven rannat, viheralueet ja luonnonsuojelualueet Högnäs ja Matalajärven Natura-alue sekä alueen kartano- ja maisemallisesti arvokkaat viljelyalueet. Täältä on viher- ja kevyen liikenteen väylät pohjoiseen kohti Nuuksiota. Lisäksi on syytä harkita myös Keskuspuiston sisällyttämistä kaupunkipuistoon. Keskuspuiston läntiseen osaan on viheryhteys Espoonjokilaaksosta Mikkelän kohdalla ja puistossa on jo luonnonsuojelualueita.

Merkittävä osa historiallista Kuninkaantietä sijoittuu myös puiston alueelle.

1. Sisältö

Kansallisen kaupunkipuiston täytyy sisältää:

Kaupunkiluonnon monimuotoisuuden säilyttämisen kannalta tärkeitä luonnonalueita ovat mm Fiskarsin luonnonsuojelualue Espoonlahden pohjukassa, Glimsinjoen luonnonsuojelualueet ja muut sitä ja Glomsinjokea ympäröivät metsät sekä Matalajärven Natura-alue näistä ainutlaatuisimpana. Lisäksi Espoon kansalliseen kaupunkipuistoon sisältyy runsaasti asukkaille tärkeitä ulkoiluun ja luonnon virkistyskäyttöön sekä luontoharrastukseen soveltuvia arvokkaita viheralueita.

Matalajärven linnusto on rikasta: sisävesi- ja merilintuja havaittu pesivän, erityisen runsas linnusto muuttoaikana, ilmeisesti toiseksi eniten Etelä-Suomessa; mukana sekä erittäin uhanalaisia että uhanalaisia lajeja

Kirkkojärven tulva-alue on toinen muuttoaikana tärkeä lintujen levähdyspaikka.

Hyönteiset: Matalajärvellä useita harvinaisuuksia, muutaman ainoa esiintymispaikka Suomessa, samoin alueen kasvisto

Vesistön kalakanta runsasta (mm Espoonjoen oma taimenkanta, vaellussiika sekä rapuja)

Lepakot, viitasammakot, liito-oravat – runsaasti puiston joillakin alueilla

Kaupunkipuistosta on lisäksi pohjoiseen viheryhteys Nuuksion kansallispuistoon, johon myös Matalajärven Natura-alue kuuluu.

Kansallisen historian tai kaupungin omien kehitysvaiheiden kannalta merkittäviä kulttuuriympäristöjä rakennuksineen:

- Koko alue sisältää Espoon vanhimman asutuksen historiaa, alkaen kivikaudelta
- keskiaikainen kirkko
- kartanoita, pappiloita, kestikievareita, perinteisiä maatilarakennuksia ulkorakennuksineen
- julkisia rakennuksia
- historiallinen Kuninkaantie kulkee alueen sisällä
- puistoarkkitehtonisesti tai esteettisesti merkittäviä puistoja ja viheralueita
- koko Espoonjoki kirkkoineen ja vanhoine kivisiltoineen muodostaa esteettisesti merkittävän kokonaisuuden
- useita kartanopuistoja, mm Espoonkartano ja Träskända

2. Kaupunkikeskeisyys

Kansallisen kaupunkipuiston täytyy olla osa kaupunkirakennetta eli alkaa kaupungin ydinkeskustasta tai sen välittömästä läheisyydestä

- Espoon ydinkeskusta on alueen keskellä

3. Laajuus ja eheys

Kansallisen kaupunkipuiston täytyy olla

- puisto- ja viherympäristönä riittävän laaja ja häiriötön
- alue riittävän laaja, mereltä Pitkäjärven pohjoisosaan yli 15 km
- luonnonsuojelualueita useita, mutta häiriöttömyys saattaa olla vaarassa, mikäli rakennetaan lisää viheralueille
- viher- ja sinirakenteeltaan niin yhtenäinen, että kaupunkipuistoa pitkin on mahdollisuus siirtyä kaupunginosasta toiseen. Ehto täyttyy selkeästi (Kauklahti, Espoon keskus, Lippajärvi/Vanhakartano/Bodom)
- keskuspuistosta katkeamaton viherkäytävä tulevaan kaupunkipuistoon
- joihinkin kohtiin, joissa viheralue nyt ei ole katkeamaton, on kuitenkin mahdollista sijoittaa vähintään kevyen liikenteen väylä tai kapea viheralueyhteys

4. Ekologisuus ja jatkuvuus

Ekologiselta kannalta on tärkeää, että alueelle muodostuu laajien siirtymisen ja vuorovaikutuksen mahdollistavia ekologisia käytäviä

- kalojen nousuun ja eläinten siirtymiseen on kiinnitetty huomiota – tehtävää on vielä isojen liikenneväylien ylityksissä ja alituksissa
- alue on jatkuva eli liittyy välittömästi ilman selvää rajaa kaupungin ulkopuolisiin luonnonalueisiin tai sitä ympäröivään maaseutuun – nykytilanteessa näin pääosin on: suora yhteys keskuspuiston läntiseen osaan ja pohjoiseen metsien kautta Nuuksion kansallispuistoon

Käyttö- ja hoitosuunnitelma

Kansallisen kaupunkipuiston perustamispäätökseen voidaan kunnan suostumuksella ottaa alueen olennaisten arvojen säilyttämiseksi tarpeellisia määräyksiä. Muut alueen hoidon ja käytön kannalta tarpeelliset määräykset annetaan hoito- ja käyttösuunnitelmassa, jonka kunta laatii yhdessä alueellisen ympäristökeskuksen kanssa.

Hoito- ja käyttösuunnitelman valmistelun tulee tapahtua vuorovaikutuksessa niiden tahojen kanssa, joiden oloihin asia saattaa huomattavasti vaikuttaa. Hoito- ja käyttösuunnitelman hyväksyy asianomainen ministeriö. Kansalliseen kaupunkipuistoon kuuluvan alueen kaavoituksessa ja muussa alueeseen vaikuttavassa suunnittelussa ja päätöksenteossa on otettava huomioon puistoa koskevat määräykset.

Yhteenveto

Espon kansallinen kaupunkipuisto

tulisi ulottumaan Espoonlahdelta - rantaraitin päätepisteeltä - Espoonjokea seuraten jo olemassa olevien ja tulevien viheralueiden ja ulkoilureittien ketjuna aina Vantaan rajalle asti. Bodominjärven ja Matalajärven kohdalta saadaan liittymä pohjoisen viheralueisiin ja Nuuksion kansallispuistoon. Keskuspuistoon saadaan myös ulkoilureittiyhteys ja Mikkelän kohdalta yhteys sekä eteläpuolisiin metsiin että Blominmäen ja Espoon kartanon pohjoispuolisiin viheralueisiin.

Espon kansallinen kaupunkipuisto sisältäisi runsain mitoin kaikkea, mitä kaupunkipuistolta edellytetään – Natura-alueita, luonnonsuojelualueita, ulkoilualueita ja –reittejä sekä luontopolkuja. Espoon keskuksessa on iso urheilualue, puhumattakaan Espoon keskuksen muodostamasta kulttuuriympäristöstä sekä tuomiokirkosta, vanhoista kartanoista ja muista arvorakennuksista Espoonjoen rannoilla ja Kuninkaantien varrella ja ympäristössä. Historiallinen Kuninkaantiehän kulkisi pääosin puiston ytimessä.

Kaupunkipuiston perustamisen edellytykset ovat jo valmiina ja ne ovat kattavuudeltaan ja laadultaan loistavat. Ulkoilutieverkko ei vielä kata koko jokivartta, mutta olemassa olevaan kokonaisuuteen verrattuna rakennettavaa on melko vähän. Kaupunkipuiston ”helmeksi” tarvitaan vielä Espoon keskuksen palautettava upea uusi Kirkkojärvi.

Puiston perustaminen

Kansallisen kaupunkipuiston perustamiseen Espooseen tarvitaan ensisijaisesti päätös, ei mitään jätti-investointeja. Se antaa puitteet ja tavoitteet jatkosuunnittelulle ja toteutukselle. Olemassa oleviin asemakaavoihin, liikennejärjestelyihin, rakennuksiin ja alueiden nykyisiin käyttötarkoituksiin sillä ei ole vaikutusta eikä puiston perustamisella ole muutenkaan tarkoitus aiheuttaa muutospaineita näihin. Mikäli yksityisiä alueita liitetään puistoon, tämä tapahtuu maanomistajien ja kaupungin välisellä sopimuksella.

Pro Espoonjoki ry on perustamisestaan alkaen esittänyt yhdeksi tärkeimmäksi tavoitteekseen kansallisen kaupunkipuiston perustamisen Espoonjoen ja Kunin-

kaantien alueelle, Espoonlahdesta Espoonjoen vesistön isoille järville – Bodomille, Matalajärvelle, Pitkäjärvelle ja Lippajärvelle – ja aina Vantaan rajalle.

Kun Espoo täytti 550 vuotta, perustettiin uusia luonnonsuojelualueita 550 ha. Kun ensi vuonna itsenäinen Suomi täyttää 100 vuotta, Espoon kansallisen kaupunkipuiston perustaminen olisi vastaava arvokas, tulevaisuuteen pitkälle vaikuttava päätös, Espoon lahja asukkailleen ja samalla Espoon lahja 100-vuotiaalle Suomelle.

Pro Espoonjoki ry

Erkki Lindell, puheenjohtaja

Oivi Salohonka, sihteeri

Kirkkojärvi takaisin ry

Rainer Lahti, puheenjohtaja

Erkki A Järvinen, sihteeri

Pro Espoonjoki ry – Pro Esbo å rf

Yhdistys on sitoutumaton Espoonjoen vesistön vaikutusalueella toimivien rekisteröityjen kansalaisjärjestöjen muodostama kattojärjestö, jonka toiminnan tarkoituksena on turvata Espoonjoen luontokokonaisuuden säilyminen asukkaiden käytössä osana historiallisesti arvokasta kulttuurimaisemaa. Jäsenyhdistyksiä on n 20 – asukas- ja omakotiyhdistyksiä, poliittisten puolueiden paikallisjärjestöjä ja ympäristöjärjestö.

Kirkkojärvi takaisin ry – Kyrkträsk tillbaka rf

Yhdistys on poliittisesti sitoutumaton kansalaisliike. Yhdistyksen tarkoituksena on edistää suomalaisen historiallisesti arvokkaan Espoonjokilaakson kulttuurimaiseman säilymistä ja sitä kautta ympäristönsuojelua ja ihmisten viihtyisyyttä. Tarkoituksensa toteuttamiseksi yhdistys selvittää mahdollisuudet palauttaa historiallisesti arvokkaaseen ympäristöön kuulunut Espoon Kirkkojärvi takaisin niin pian ja siinä laajuudessa kuin se teknillisesti ja taloudellisesti on mahdollista.